

УДК 330:34:657

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-1583-1592](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-1583-1592)

Будько Оксана Володимирівна доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та обліку, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, <https://orcid.org/0000-0002-3354-6515>

Подгорний Богдан Юрійович здобувач другого (магістерського рівня), Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

РОЛЬ ЗВІТНОСТІ У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті досліджено роль звітності як ключового елементу інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів господарювання в умовах структурних змін економіки, зумовлених цифровізацією, трансформацією моделей господарювання та зростанням значущості нематеріальних активів. Обґрунтовано, що звітність у сучасному економічному середовищі виходить за межі суто технічної функції та перетворюється у повноцінний інституціональний механізм, Встановлено, що суперечність між зростаючими інформаційними запитами стейкхолдерів та якістю звітних даних актуалізує потребу переосмислення звітності як інструменту забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання. Доведено, що звітність виконує функцію інституціонального регулювання, формуючи правову визначеність діяльності підприємств, забезпечує прозорість фінансових потоків і підзвітність управлінського персоналу. Розкрито, що інформаційна функція звітності створює базис для оцінювання фінансового стану, планування і прогнозування, управління ризиками, визначення стратегічних пріоритетів та обґрунтування інвестиційних рішень. Окрему увагу приділено нефінансовій звітності, зокрема звітності зі сталого розвитку та інтегрованої звітності, як інструменту формування нових інститутів корпоративної поведінки та реалізації принципів ESG. Обґрунтовано значення звітності як механізму партнерської взаємодії зі стейкхолдерами, що забезпечує формування довіри, розвиток контрактних відносин і підвищення ефективності корпоративного управління. Визначено ключові напрями підсилення інституціональної ролі звітності, зокрема удосконалення нормативно-правової бази з урахуванням міжнародних стандартів, цифровізацію процесів формування та подання звітності, автоматизацію контролю й аудиту, удосконалення управління даними та підготовки фахівців. Зроблено висновок, що розвиток звітності як інституціонального інструменту створює передумови для довгострокового розвитку суб'єктів господарювання в умовах структурних змін економіки.

Ключові слова: звітність, інституціональне забезпечення, сталий розвиток, економіка, інститут, структурні зміни, інституціональне регулювання, інформаційний базис, стейкхолдери.

Ключові слова: пенсійне відомство, механізми соціального захисту громадян, накопичувальні пенсійні фонди, соціальне страхування населення.

Budko Oksana Doctor of Economics Sciences, Professor, Head of the Department of Finance and Accounting, Dniprovsky State Technical University, Kamianske, <https://orcid.org/0000-0002-3354-6515>

Podhornyi Bohdan Master's degree student, Dniprovsky State Technical University, Kamianske

THE ROLE OF REPORTING IN FORMING INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC ENTITIES IN THE CONDITIONS OF STRUCTURAL CHANGES IN THE ECONOMY

Abstract. The article examines the role of reporting as a key element of institutional support for the development of business entities in the context of structural changes in the economy caused by digitalization, transformation of business models and the growth of the importance of intangible assets. It is substantiated that reporting in the modern economic environment goes beyond a purely technical function and turns into a full-fledged institutional mechanism. It is established that the contradiction between the growing information requests of stakeholders and the quality of reporting data actualizes the need to rethink reporting as a tool for ensuring the sustainable development of business entities. It is proven that reporting performs the function of institutional regulation, forming legal certainty of the activities of enterprises, ensures compliance with regulatory requirements, transparency of financial flows and accountability of management personnel. It is revealed that the information function of reporting creates a basis for assessing the financial condition, planning and forecasting, risk management, determining strategic priorities and substantiating investment decisions. Special attention is paid to non-financial reporting, in particular sustainable development reporting and integrated reporting, as a tool for forming new institutions of corporate behavior and implementing ESG principles. The importance of reporting as a mechanism for partner interaction with stakeholders is substantiated, which ensures the formation of trust, the development of contractual relations and the improvement of the efficiency of corporate governance. Key areas for strengthening the institutional role of reporting are identified, in particular, the harmonization of the regulatory framework with international standards, the digitalization of reporting processes, the automation of control and audit, the improvement of data management and the training of specialists. It is concluded that the development of reporting as an institutional tool creates the prerequisites for increasing institutional stability and long-term development of business entities in the context of structural changes in the economy.

Keywords: reporting, institutional support, sustainable development, economy, institution, structural changes, institutional regulation, information base, stakeholders.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки характеризується глибокими структурними зрушеннями, зумовленими зміною моделей господарювання, підвищенням ролі нематеріальних активів та інтенсивним розвитком інформаційних технологій. Такі процеси висувають нові вимоги до інституціонального середовища, у межах якого функціонують суб'єкти господарювання, визначають їхню економічну поведінку та стратегічні орієнтири. За цих умов особливого значення набуває звітність як регуляторний і комунікаційний інструмент, який формує основу прозорості та підзвітності підприємств.

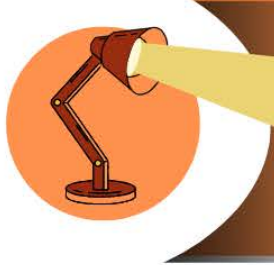
Попри значну кількість досліджень, присвячених інституціональному забезпеченню економічного розвитку, звітність у контексті інституціональних змін часто розглядається лише як технічний обов'язок, а не як механізм забезпечення стійкого розвитку суб'єктів господарювання. При цьому існує суперечність між зростаючими інформаційними потребами стейкхолдерів і реальною якістю та змістовою наповненістю звітних даних. За цих умов актуальним є дослідження ролі звітності у формуванні інституціонального середовища, яке забезпечує ефективність управління в умовах динамічних змін в економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інституціонального забезпечення розвитку економічних систем ґрунтовно досліджується у працях Д. Норта, Дж. Ходжсона, О. Вільямсона, які розглядають інститути як сукупність правил, норм поведінки і механізмів їх дотримання. Звітність у цьому контексті постає не лише джерелом інформації, а й важливим елементом інституціональної архітектури, який формує рамки для ухвалення управлінських рішень та взаємодії учасників ринку.

Значна увага у дослідженнях приділяється розвитку фінансової, податкової, статистичної та нефінансової звітності, яка покликана забезпечувати користувачів достовірно інформацією для оцінювання ефективності діяльності підприємства. Проблеми пов'язані з формуванням звітності розглядали такі автори, як Л. Безкоровайна [1], Н. Гудзенко [2], Н. Коваль [2], Т. Плахтій [2], М. Корягін [3], П. Куцик [3], К. Ілляшенко [4], Н. Овсюк [5], І. Афанас'єва [5], О. Ромашко [6], А. Шаповалова [6], Ю. Серпенінова [7].

Так, авторами висвітлюються складнощі та проблеми формування фінансової звітності за міжнародними стандартами вітчизняними підприємствами, розкривається її сутність, якісні характеристики та практичне значення для ухвалення управлінських рішень, аналізуються типові помилки й викривлення інформації, окреслюються підходи до таксономії показників та надаються рекомендації щодо вибору бази оцінки з урахуванням вимог до якості фінансових даних [1,2,3]. Значна увага приділяється також у дослідженнях особливостям складання податкової та статистичної звітності [4,6]. Також висвітлюються проблеми формування та перспективи впровадження нефінансової звітності, зокрема звітності зі сталого розвитку та інтегрованої звітності [5,7].

Разом з тим аналіз літератури свідчить, що питання інтеграції звітності у систему інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів господарювання розкрито недостатньо. Залишається актуальною потреба осмислення звітності як повноцінного інституту, який формує правила економічної поведінки, визначає рівень прозорості та забезпечує необхідні передумови стійкого розвитку.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування ролі звітності як елементу інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та визначення механізмів її впливу на ефективність управління в умовах структурних змін економіки.

Виклад основного матеріалу. Формування звітності здійснюється за видами відповідно до діючої нормативно-правової бази. Так, вимоги до складання фінансової звітності регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [8]. Склад і структуру податкової звітності регламентує Податковий кодекс України [9]. Важливу роль в інформаційному забезпеченні зацікавлених осіб відіграє і статистична звітність, яка висвітлює та деталізує основні економічні показники діяльності підприємств [10].

Останніми роками важливого значення набуває нефінансова звітність, яка поєднує фінансові показники з інформацією щодо соціальної відповідальності, екологічного впливу, корпоративного управління та стратегічних орієнтирів розвитку. Такі звіти відповідають вимогам GRI, ESG-стандартів, Integrated Reporting Framework і сприяють появі нових інститутів корпоративної поведінки. Серед нефінансових звітів слід виділити звітність сталого розвитку, значимість формування якої у сучасних умовах підтверджується прийнятою у 2024 році Стратегією запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку [11].

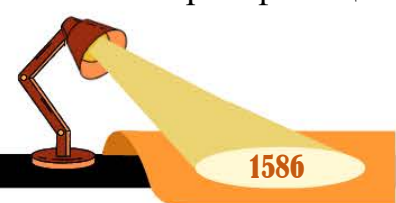
Слід виділити три ключові аспекти значимості звітності у формуванні інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів господарювання: звітність виступає інструментом інституціонального регулювання, є інформаційним базисом формування управлінських рішень та механізмом партнерської взаємодії зі стейкхолдерами (рис.1).

Звітність виконує роль формального інституту, який визначає стандарти поведінки підприємств і забезпечує правову визначеність їх діяльності. Стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, аудиторські норми, вимоги до розкриття інформації є невід'ємною частиною інституціонального середовища. Вони встановлюють чіткі правила щодо формування, подання та інтерпретації звітних даних, що мінімізує інформаційну асиметрію та сприяє підвищенню рівня прозорості бізнесу.

Як інструмент інституціонального регулювання звітність забезпечує

- правову визначеність діяльності суб'єктів господарювання;
- виконання регуляторних вимог;
- прозорість фінансових потоків;
- відповідальність керівництва.

Правова визначеність діяльності суб'єкта господарювання виявляється через фіксацію результатів та умов здійснення господарських операцій відпо-

відно до встановлених стандартів і норм, що унеможлиблює довільне трактування економічних процесів [8,9,10]. Це формує стабільну правову основу функціонування підприємства та знижує ризики виникнення правових колізій у взаємодії з іншими інституційними суб'єктами.

Рис. 1. Вплив звітності на інституціональне забезпечення розвитку суб'єктів господарювання

Джерело: складено авторами

Водночас звітність виконує ключову роль у забезпеченні дотримання регуляторних вимог, оскільки виступає формалізованим засобом контролю з боку державних і наглядових органів за відповідністю діяльності підприємства чинному законодавству. Її систематичне та стандартизоване подання інтегрує суб'єкта господарювання в інституціональне середовище та підтверджує законність здійснюваних економічних процесів.

Через розкриття інформації про доходи, витрати, активи та зобов'язання звітність, зокрема фінансова, забезпечує прозорість фінансових потоків, що створює можливості для відстеження руху ресурсів та оцінювання ефективності їх використання. Це підвищує рівень довіри з боку стейкхолдерів та посилює контроль за фінансово-економічною діяльністю підприємства.

Крім того, звітність відображає наслідки управлінських рішень і формує інформаційну базу для оцінювання результативності діяльності керівництва, що посилює його підзвітність [3,7]. У такому контексті звітність виступає механізмом інституціональної відповідальності, який забезпечує відповідність управлінських дій встановленим цілям і очікуванням власників та регуляторних органів.

Відтак, звітність забезпечує доказову базу управлінських рішень для держави, інвесторів, партнерів і внутрішніх користувачів щодо обґрунтованості економічних дій підприємства. Таким чином, вона стає частиною ширшої системи регуляторних інститутів, які створюють передумови для стабільності економічного середовища.

Слід також наголосити на інформаційній функції звітності, яка забезпечує інформаційний базис для:

- оцінювання фінансового стану та результативності діяльності підприємств;
- планування та прогнозування процесів;
- управління ризиками;
- визначення пріоритетів розвитку;
- обґрунтування інвестиційних рішень.

Передусім звітність забезпечує оцінювання фінансового стану та результативності діяльності суб'єкта господарювання, оскільки саме на її основі визначаються рівень його платоспроможності та ефективності використання ресурсів, що дозволяє об'єктивно характеризувати поточний стан підприємства та тенденції його розвитку [1].

Отримані результати аналізу, у свою чергу, є підґрунтям для планування та прогнозування процесів, адже звітні показники використовуються для формування бюджетів, фінансових планів та прогнозних сценаріїв з урахуванням стратегічних цілей та ресурсних можливостей суб'єкта господарювання. Водночас звітність відіграє ключову роль в управлінні ризиками, оскільки дає змогу ідентифікувати потенційні фінансові та операційні загрози, оцінити їх вплив на результати діяльності та своєчасно коригувати управлінські рішення.

На основі системного аналізу звітної інформації здійснюється визначення пріоритетів розвитку, що полягає у виявленні проблемних і перспективних напрямів діяльності. Сукупно це створює передумови для обґрунтування інвестиційних рішень, оскільки звітність забезпечує прозору та порівнювану інформаційну базу для оцінювання інвестиційної привабливості та вибору оптимальних інвестиційних альтернатив з позицій очікуваної ефективності та ризиків.

Ще одним ключовим аспектом у визначенні ролі звітності у формуванні інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів господарювання є її ідентифікація як механізму партнерської взаємодії зі стейкхолдерами: державою, акціонерами, інвесторами, працівниками, клієнтами, громадськістю [3]. Саме звітність формує основу для довіри, контрактних відносин та ефективного корпоративного управління, забезпечуючи інституціоналізацію взаємодії між суб'єктом господарювання та ключовими стейкхолдерами.

Насамперед звітність виступає основою формування довіри, оскільки систематичне та прозоре розкриття інформації про результати діяльності, фінансовий стан і напрями розвитку знижує інформаційну асиметрію між підприємством і зацікавленими сторонами. Довіра, що ґрунтується на звітності, трансформується у стабільність економічних відносин та готовність стейкхолдерів до довгострокової співпраці.

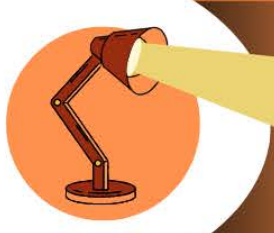
Водночас звітність є інституціональною основою контрактних відносин, оскільки забезпечує інформаційний базис для укладання, виконання та контролю договорів між суб'єктами господарювання, інвесторами, кредиторами, державою та працівниками. Звітні показники використовуються як критерії оцінювання виконання зобов'язань та досягнення визначених результатів, що зменшує трансакційні витрати та ризики опортуністичної поведінки.

Крім того, звітність відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного корпоративного управління, оскільки створює інформаційну базу для прийняття управлінських рішень [7]. Через механізми фінансової, управлінської та нефінансової звітності реалізуються принципи прозорості, відповідальності та контролю, що сприяє узгодженню інтересів учасників корпоративних відносин і сталому розвитку суб'єкта господарювання в інституціональному середовищі.

Попри розглянуті аспекти, які окреслюють значимість звітності, слід визначити напрями підсилення її інституціональної ролі:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення відповідно до міжнародних стандартів;
- цифровізація процесів формування та подання звітності;
- автоматизація контролю та аудиту;
- підвищення якості внутрішніх процедур управління даними;
- удосконалення системи підготовки фахівців;
- розвиток нефінансової звітності та її інтеграція в управлінські процеси підприємств.

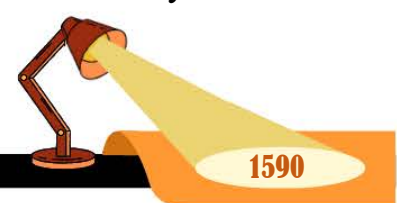
Так, удосконалення нормативно-правового забезпечення відповідно до міжнародних стандартів реалізується через гармонізацію національних вимог до звітності з МСФЗ та стандартами нефінансового розкриття, що забезпечить порівнюваність інформації та інтеграцію суб'єктів господарювання у глобальне економічне середовище. Водночас цифровізація процесів формування та подання звітності сприяє підвищенню оперативності та прозорості інформаційних потоків шляхом впровадження електронної звітності.

Посилення інституціональної функції звітності також досягається через автоматизацію контролю та аудиту, що сприятиме безперервному моніторингу достовірності звітних даних, знижуватиме ризик помилок і підвищуватиме довіру до оприлюдненої інформації.

Важливим напрямом також є підвищення якості внутрішніх процедур управління даними, що реалізується шляхом стандартизації процесів збору, обробки та зберігання інформації, а також впровадження внутрішніх регламентів і систем контролю якості даних. Поряд із цим удосконалення системи підготовки фахівців передбачає формування професійних компетентностей у сфері сучасних стандартів звітності та цифрових технологій, що підсилить спроможність підприємств до ефективного використання звітної інформації.

Стратегічно важливим напрямом зміцнення інституціональної ролі звітності є впровадження та розвиток нефінансової звітності, що дозволяє поєднати фінансові, соціальні, екологічні та управлінські показники в єдину систему прийняття рішень, орієнтовану на досягнення цілей сталого розвитку. Такі напрями дозволять підвищити інституціональну стійкість підприємств і забезпечать їх здатність адаптуватися до змін економічного середовища.

Висновки. Таким чином, звітність в умовах структурних економічних змін виходить за межі суто технічної функції та постає як важливий елемент інституціонального забезпечення розвитку суб'єктів господарювання. Звітність виконує роль інструменту інституціонального регулювання та інформаційного базису управлінських рішень й забезпечує прозорість та правову визначеність діяльності підприємств. Через інформаційну функцію звітність формує основу для оцінювання фінансового стану, управління ризиками, а також визначення пріоритетів розвитку. Крім того, звітність є ключовим механізмом партнерської взаємодії зі стейкхолдерами, оскільки сприяє формуванню довіри, розвитку контрактних відносин та підвищенню ефективності корпоративного управління. Визначені напрями посилення інституціональної ролі звітності, зокрема удосконалення нормативно-правової бази її формування, цифровізація, автоматизація контролю, розвиток управління даними, підготовка фахівців і впровадження нефінансової звітності, створюють передумови для довгострокового розвитку суб'єктів господарювання в умовах структурних змін економіки.

Література:

1. Безкоровайна Л.В. Проблеми формування показників фінансової звітності підприємств України за МСФЗ. *Підприємництво і торгівля*. 2023. №39. С. 17-24.
2. Гудзенко Н.М., Коваль Н.І., Плахтій Т.Ф. Вплив інформаційних потреб користувачів на структуру та поповнення фінансової звітності. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. №5. С. 102 – 113.
3. Корягін М.В., Куцик П.О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2016. 276 с.
4. Ілляшенко К.В. Проблеми складання статистичної звітності на вітчизняних підприємствах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 29. С. 67-70.
5. Овсюк Н.В., Афанас'єва І.І. Звітність зі сталого розвитку: сучасний стан та перспективи впровадження. *Статистика України*. 2025. № 1. С. 113–121.
6. Ромашко О., Шаповалова А. Податкова звітність в умовах цифровізації: новації та проблеми. *Publishing House «UKRLOGOS Group»*, 2022. 103–117.
7. Серпенінова Ю.С. Проблеми та перспективи розвитку інтегрованої звітності як засобу додаткового розкриття облікової інформації. *Бізнес Інформ*. 2022. №1. С. 308–313.
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», 16.07.199р. № 196-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
9. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
10. Закон України «Про офіційну статистику», від 16.08.2022 р. № 2524-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#n350>
11. Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2024 р. №1015-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text>

References:

1. Bezkorovaina, L.V. (2023). Problemy formuvannia pokaznykiv finansovoi zvitnosti pidpriemstv Ukrainy za MSFZ [Problems of forming indicators of financial reporting of Ukrainian enterprises according to IFRS]. *Pidpriemnytstvo i torhivlia – Entrepreneurship and trade*, 39, 17-24 [in Ukrainian].
2. Hudzenko, N.M., Koval, N.I., & Plakhtii, T.F. (2018). Vplyv informatsiinykh potreb korystuvachiv na strukturu ta popovnennia finansovoi zvitnosti [The influence of users' information needs on the structure and replenishment of financial reporting]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: current issues of science and practice*, 5, 102-113 [in Ukrainian].
3. Koriahin, M.V., & Kutsyk, P.O. (2016). Problemy ta perspektyvy rozvytku bukhgalterskoi zvitnosti [Problems and prospects for the development of accounting reporting]. Kyiv: Interservis [in Ukrainian].
4. Illiashenko, K.V. (2020). Problemy skladannia statystychnoi zvitnosti na vitchyznianykh pidpriemstvakh [Problems of compiling statistical reporting at domestic enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 29, 67-70 [in Ukrainian].
5. Ovsiuk, N.V., & Afanasieva, I.I. (2025). Zvitnist zi staloho rozvytku: suchasnyi stan ta perspektyvy vprovadzhennia [Sustainable Development Reporting: Current Status and Implementation Prospects.]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 1, 113–121 [in Ukrainian].

6. Romashko, O., & Shapovalova, A. (2022). Podatkova zvitnist v umovakh tsyfrovizatsii: novatsii ta problemy [Tax reporting in the context of digitalization: innovations and problems]. Publishing House «UKRLOGOS Group», 103–117 [in Ukrainian].

7. Serpeninova, Yu.S. (2022). Problemy ta perspektyvy rozvytku intehrovanoi zvitnosti yak zasobu dodatkovoho rozkryttia oblikovoi informatsii [Problems and prospects for the development of integrated reporting as a means of additional disclosure of accounting information..]. *Biznes Inform – Business Inform*, 1, 308–313 [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini vid 16.07.1999 r. №196-14 [Law of Ukraine On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: dated July 16, 1999 No. 196-14]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].

9. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 2 hrud. 2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy Pro ofitsiinu statystyku vid 16.08.2022 r. № 2524-IX [Law of Ukraine On Official Statistics: dated August 16, 2022 No. 2524-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#n350> [in Ukrainian].

11. Stratehiia zaprovadzhennia pidpriemstvamy zvitnosti iz staloho rozvytku. Skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 zhovtnia 2024 r. №1015-r. [Strategy for introducing sustainable development reporting by enterprises] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].